

DOI: 10.33270/02232602.25
УДК 340.12

Константно-домінантні соціальні ідеї епохи модерну та сучасний конституційний простір

ВОВК Вікторія*

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права Хмельницького університету
управління і права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0588-2095>

Анотація. Статтю присвячено ще недостатньо дослідженим питанням впливу філософсько-правових ідей періоду модерну на становлення й оформлення сучасної політико-правової та конституційної реальності. Доведено, що сучасна європейська правова культура та практика детермінуються філософсько-правовими концепціями та природничо-правовою доктриною XVII–XVIII століть, які також вибірково ввібрали в себе положення соціальних ідей середньовіччя, християнської ідеології, але водночас мали характер практичного керівництва до дії та закріпили основні світоглядно-ментальні настанови тогочасного суспільства. Філософсько-правові тексти мислителів епохи модерну виконано в специфічній жанровій манері, що й зумовило перенесення їх основних положень у політико-правові та юридичні документи. Саме в таких світоглядно-історичних координатах і сформувалися основні засади територіального управління в державі через чітке окреслення взаємовідносин між центром управління та периферіями. У тексті статті проаналізовано основні соціокультурні й ідеологічні передумови формування таких положень сучасної політико-правової практики та конституціоналізму, як незалежна національна держава, територіальний і національний суверенітет (на прикладі еволюціонування явища суверенітету від середньовіччя до Нових часів). Розуміння змістовного наповнення низки інститутів конституційного та міжнародного права залежить від з'ясування ролі й значення Вестфальських мирних договорів у процесах створення європейської системи правопорядку, основних засад міжнародної безпекової політики тощо. Акцентовано на тому, що сучасне розуміння права є також похідним від його трактування в часи модерну (право як договір, право як сфера секулярної діяльності людини, правотворча та законотворча діяльність держави, держава як особливий суб'єкт права).

Ключові слова: модерн; право; конституція; конституційний простір; право безпеки; держава; суверенна держава; міжнародна безпека; правопорядок.

Історія статті:

Отримано: 01.09.2023
Переглянуто: 03.10.2023
Прийнято: 02.11.2023

Рекомендоване посилання:

Вовк В. Константно-домінантні соціальні ідеї епохи модерну та сучасний конституційний простір. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 2 (26). С. 25–31. doi: 10.33270/02232602.25.

*Відповідальний автор

Вступ

Модерн як соціальний проєкт – це тягловість не в одне століття. Європа до цього часу живе в координатах цього соціального проєкту, а його елементи втілено в сучасні політико-правовий та юридико-правовий ландшафти. Модерн як соціальний проєкт сформувався в XVII–XVIII століттях, ввібравши в себе вибірково ідеї середньовічних міркувань і проєктів, елементи християнської ідеології; постав як практичне керівництво до дії; зафіксував основні світоглядні та ментальні настанови тогочасного середньовічного суспільства (переважно в його німецько-французько-англійському варіанті). Модерн став автором всесвітньої історії: «ним створена універсальна ситуація існування людства. Попри узвичаєні в науковій свідомості конотації, соціально-політичний проєкт модерну належить не минулому. І дотепер – як і останні чотири століття – він залишається невидимою віссю, навколо якої обертається сучасне соціальне життя. Не лише весь «західний світ» є системно визначеним на засадах цього проєкту. Він став надбанням усього людства незалежно від того, як те чи інше суспільство ставиться до «західних цінностей» (Shamrai). Модерн (Новий час, «ера Розуму») став періодом виникнення зрілих форм політичних ідеологій як результат складного й органічного поєднання новоствореної наукової методології соціально-філософського знання, застосування теорії фізики як ключової наукової дисципліни, чіткої демаркації релігії та віри в приватному й науковому житті, виокремлення сфери приватного та громадянського. Новочасові пошуки справедливого соціального облаштування припадають на історичний період другої половини XVII – першої половини XVIII століття, який умовно можна назвати «класичною Європою», і в межах якого відбулося формування ментальних структур, які вплинули на конструкцію планетарної цивілізації, визначивши її економічні, соціальні та політичні межі (Chaunu, 1966).

Матеріали та методи

Модерн як епоха оригінального світогляду й історичний період у розвитку європейської культури вже декілька століть перебуває в центрі уваги науковців. Але в царині юриспруденції та правознавства й нині залишається недооціненим внесок мислителів Нового часу, серед яких питома вага припадає на філософів. Тому в процесі дослідження зазначеної теми ми послуговувалися доробками сучасних філософів, істориків і юристів: Є. Білозьорова (2022), В. Гусєва (2020), М. Козюбри (2021), Ю Кононенка (2023), А. Романової (2023), К. Шмітта (1958), В. Шамрай (Shamrai) та ін.).

Водночас у вітчизняному правознавстві недостатньо висвітленими є питання впливу константно-домінантних соціально-правових ідей

епохи модерну на сучасний європейський конституційний простір і їх закріплення в текстах конституцій. Такий підхід дозволить розкрити філософський вимір інституту державного суверенітету, що сприятиме розгляду текстів конституцій в їх аксіологічному, телеологічному та герменевтичному вимірах.

Результати й обговорення

Тексти конституцій – це не лише політико-правові та юридичні тексти, це насамперед квінтесенція світоглядних настроїв епохи, відображення конкретної культури та панівної системи суспільних цінностей конкретного суспільства. У нашому випадку аксіомою є той факт, що тексти європейських конституцій, незалежно від їх покоління, містять філософські та ключові змістовні пункти, які є результатом інтелектуальних здобутків епохи модерну. Класичні праці авторів доби модерну політико-правової спрямованості є затребуваними й в умовах сьогодення, зберігаючи свою актуальність (Koziubra, 2021). Жанрова специфіка цих праць обумовлювала їх легку трансформацію у форму політичних декларацій, що спрощувало входження сформульованих у них положень у практику політико-правового життя, а більшість політиків сприймали їх як керівництво до дії в процесі розбудови розумного суспільного ладу (Husiev, 2020, р. 12).

Модерн кардинально змінив розуміння права порівняно з його середньовічним варіантом: право – це не можливості, даровані людині Богом, право – це конструкція, розбудована в специфічний спосіб, яка у своєму засновку має універсальну людську природу. Цю тезу підтверджують й сучасні дослідники, зокрема, на думку П. Г'єя, у XVII–XVIII століттях було зруйноване «магічне коло» взаємозалежності спадкової аристократії, Святого Письма та Церкви (Gay, 1996, р. 114), а М. Цафіровський зазначав, що «ера Розуму» дала людству низку ідей, найважливішими серед яких є визнання свободи, раціональності та демократії як засадничих суспільних цінностей, що протиставило її (єру) «божественному праву королів» (Zafirovsky, 2010, р. 144).

Значною мірою соціально-правові та політико-правові погляди мислителів модерну визначають зміст правового життя сучасних держав. Як зауважує знаний український історик філософії В. Гусєв, «ідеї та принципи, сформульовані класиками політичної філософії, тисяча разів повторені їхніми прихильниками й adeptами, не тільки визначили конституційні засади більшості європейських країн, вони сформували відповідну політичну культуру, створивши основу сучасного політичного мислення. Ідеї, що їх так палко обстоювали на сторінках своїх творів філософи, стали узвичаєними формами суспільного й політичного життя сучасної Європи та всього західного світу, перетворилися на очевидності, що

не потребують доведення» (Husiev, 2020, р. 11). Серед таких «очевидностей» – теорія розподілу влади, права людини, державний, національний і територіальний суверенітет, держава тощо.

Одним із досягнень модерну в політико-правовій площині, яке й нині прослідковуємо в текстах конституцій, – це територія держави та поділ територій держав з метою управління, та суверенітет. Говорячи мовою сучасних конституцій, йдеться про адміністративно-територіальний і політико-правовий устрій держави. Саме за часів модерну постало питання щодо поділу території держави крізь призму управління центру та периферії або провінції, що було пов'язане з осмисленням процесів формування національних держав і національного права в XVII–XVIII століттях, а також із суттєвими змінами в уявленнях про територію держави. Невизначеність території в юридичному контексті для середньовіччя пов'язане з такими моментами: а) середньовічна Європа – це територія, на якій поширене християнство та визнане єдиновладдя Ватикану («всезагальна міжнародно-правова єдність європейського середньовіччя стала називатися *Respublica Christiana* і *Populus Christianus*. Вона мала чітку локалізацію та строгі порядки» (Schmitt, 2003, р. 31); б) для середньовіччя прийнятним було розуміння території держави як приватної власності суверена. Періодом широкомасштабних географічних відкриттів, який поклав початок формуванню колоніальних держав, покликав до життя зміни в уявленнях про управлінські відносини між центром та іншими частинами території, а також територіально віддаленими частинами держав, стало XVII століття. З часів модерну спостерігаємо феномен уніфікації територій у межах однієї держави з одночасним розширенням державної влади: «національна держава, виходячи з принципу суверенітету, намагалася максимально підпорядкувати простір центральному осередку влади та гомогенізувати культурно-політичний ландшафт, що розумілося як раціоналізація управління. Соціально-політичні дослідження спрямовувалися на реалізацію ефективної натуралізації національних держав, що, за думкою Ентоні Сміта, визначалося «методологічним націоналізмом» (Koch, 2022, р. 41). З часів модерну спостерігаємо формування географічних вимірів влади, що й створило сучасну ситуацію, за якої влада має свій простір і кордони, а монополія на політичну владу закріпилася за державою, що зумовило прагнення державців самим визначати межі своїх просторових домагань, оскільки територіальна держава є явищем політико-правової реальності та одним з найвеличніших досягнень класичної Європи. Логічним є те, що динаміка розширення кордонів держави, так само як історія мінливої рівноваги (що визначає відношення між державами), вибудовується територіально, відповідно до порядку руху речей, людей, ідей (Chaunu, 1966).

І як би парадоксально це не здавалося, але новочасове політико-правове уявлення про територію держави як специфічний простір має прямий зв'язок із природничо-науковими та філософськими уявленнями про простір того часу: новий Всесвіт є об'єктом геометрів; цей Всесвіт є простором, який простягнений уздовж, уширш та у висоту або прірву; він подільний на різні частини, які можуть мати різну конфігурацію та розміри.

У науці конституційного права територію держави пов'язують із доктриною суверенітету, яка сформувалася як трансформація середньовічної ідеї зовнішнього суверенітету суверена та зрезультувала в розмежування публічного й приватного права: «територія держави є просторовою основою юрисдикції суверена, його політичної влади (*imperium*), що відрізняється від права власності на землі (*dominium*)» (Barabash et al., 2021, р. 387). З легкої руки Ж. Бодена ідея органічного зв'язку постійної, абсолютної влади та певної території стали підґрунтям сучасних правових концепцій суверенітету (територія держави є важливим юридичним інститутом у конституційному та міжнародному праві). Надалі значення терміну «суверенітет» стане ширшим і ним буде позначатися контроль суверена над територією держави. Суверенітет у значенні повноти влади на конкретній території вперше був гарантований Вестфальськими мирними договорами 1648 року, які поклали кінець не лише Тридцятилітній війні, а й наявній на той час системі правопорядку, яка була представлена «архаїчними монархіями» (П. Шоню) і спонукали формування армій нового типу (Vovk, 2022). Тексти Оснабрюкського та Мюнстерського договорів містять формулювання поняття суверенної держави, її основні ознаки та принципи рівності держав у взаємовідносинах, а також формулювання основоположних принципів міжнародної безпеки (Shumskiy, 2020, р. 84). З цього часу можна стверджувати, що поняття «суверенітет» безроздільно пов'язане з територією, адже вперше в історії Європи відбулося «визнання кордонів і визнання держави як «геополітичної реальності» (визнання Республіки Об'єднаних Провінцій з боку Іспанії)» (Shumskiy, 2020, р. 84). На думку Р. Еша, «важко знайти інший юридичний документ у період раннього Нового часу, в якому ці два аспекти – внутрішнє конституційне врегулювання та міжнародні домовленості – були б настільки тісно переплетеними» (Asch, 2004, р. 319). Такої ж позиції дотримується й Г. Мюнклер, стверджуючи, що модель Вестфальської системи правопорядку є тричленною (мирні договори, праця Гуго Гроція «*De Jure Belli ac Pacis libri tres*» і досвід державної політики, починаючи з середини XVII століття), що спричинило виникнення нового політичного порядку та зробило значущою правову передбачуваність (Münkler, 2018). Виокремлення теоретичної праці засвідчує особливий вплив теоретичних розробок на

формування нового політичного та правового простору Європи.

Вважають, що саме від Ветсфальських договорів ведуть свій початок сучасні європейські національні держави як політико-правові утворення, становлення та юридичне оформлення нового модерного правопорядку в Європі, який проіснував аж до часів Наполеона: самостійними було визнано Швейцарію та Нідерланди; проголошувалася рівноправність європейських держав, незалежно від їхнього державного устрою та офіційної релігії (держави з республіканським устроєм змінили статус другорядних державоподібних утворень на статус самостійних і рівноправних держав); уперше в юридичній площині відбулося визнання принципу «суверенності національних держав» і було покладено початок демаркації в розумінні території держави з позицій міжнародного та конституційного права (Tsivaty, (2019). Як образно зауважує представник школи «Анналів» П. Шоню, народження держави не можна датувати лише XVII століттям, але саме це століття стало періодом, коли держава набула своєї справжньої якості в масштабах усієї Європи, яка дедалі більше процвітала. Відтепер держава стверджує своє верховенство та не дозволяє нікому бути вищими за себе: ані християнському світові, ані імперії» (Chaunu, 1966).

Але водночас слід пам'ятати, що формування держав нового ґатунку відбувалося в межах світоглядного універсуму Нового часу, в якому втілено два взаємопов'язані процеси: індивідуалізація та виникнення національних держав. Причому індивідуальність розглядалася крізь призму політичного (домінантним став принцип інтересу держави). Надалі це зрештовує в появі індивідуалістичної держави, на противагу світу глобального християнського суспільства. «Нові часи, увібравши в себе християнську концепцію індивідуалізму, трактували індивіда як істоту самодостатню, бо вона створена за подобою та образом Божим, а в силу цього наділена розумом. Тому Держава теж розглядалася як індивід, наділялася індивідуальними рисами, визнавалася автономною та самодостатньою, незважаючи на умови» (Liashenko, 1999, p. 34). Такий стан речей оригінально пояснює К. Гайєс у праці «Історії еволюції сучасного націоналізму», зауваживши, що за часів модерну держава набула «фіксованої позиції» паралельно з такою ж «фіксованою позицією» особистості, і, відповідно, підкреслювало абсолютний суверенітет національної держави, але з його обмеженням «принципом індивідуальних свобод – політичних, економічних і релігійних – у кожній національній державі» (Hayes, 1931, p. 135). Варта уваги також його аргументована позиція щодо процесу формування національних держав, які не належать громадянам конкретного покоління. І цей процес пов'язаний з ефективністю використання

друкованого слова в модерні часи, яке сприяло візуалізації національної мови; створенню усередненого сприйняття, яке включало тогочасну промисловість; пошукам у ринках і візуалізації національного статусу (Hayes, 1931).

Філігранно відточать ідеї Ж. Бодена щодо суверенітету держави (зокрема завдячуючи зусиллям Еммеріху де Ваттелю, який застосував боденівську теорію суверенітету щодо відносин між державами та обґрунтував відсутність права на зовнішню агресію) XVII–XVIII століття, таким чином розробивши нову парадигму держави, яка працює й в умовах сьогодення. З Нового часу державу трактують як територіально замкнуту єдність, а державний суверенітет як правове поняття стане підґрунтям «територіально замкненої, з математичною точністю обмеженої від інших, раціоналізованої і централізованої єдності держави» (Schmitt, 2003), що надалі буде йменуватися як суверенна держава. Такий підхід до розуміння держави як суверенного утворення перегукується з теорією монад Г. Лейбніца. На думку К. Шмітта, суверенна держава є не лише новою парадигмою (у межах якої ми живемо до цього часу), але й нова парадигма простору. Вироблена парадигма державного простору була коректною лише для суходолу. Варто зазначити, що завдяки теоретичним доробкам мислителя епохи модерну С. Пуфендорфа, ідея державного суверенітету прибережної держави доповнюється її домаганнями на море. Слід зауважити, що вказаний автор першим серед європейських мислителів дійшов висновку про те, що з юридичної точки зору потрібно розрізняти світовий океан і європейський морський басейн, скориставшись для цього формулами римського права. Остаточо сформулював принцип суверенітету як поширення національної юрисдикції на морський простір, що надалі стало гарантією захисту інтересів морських держав, Еммеріх де Ваттель у 1758 році, у результаті чого юридичного оформлення набули відмінності між морем, яке перебуває під територіальним суверенітетом, і відкритим морем. Межу територіальних вод (знамениті три морські милі від берега) за принципом «суверенітет закінчується там, де закінчується сила зброї», встановив 1782 року Ф. Галіані: дальність пострілу гармати в зазначений історичний період складав 5,6 км. З огляду на все висловлене слід погодитися з В. Шамрай, яка вважає, що «усі держави світу – тією мірою, якою вони стверджують себе на засадах національного суверенітету, – є учасниками та виконавцями модерного соціального проєкту» (Shamrai).

Висновки

Розуміння будь-якого політико-правового явища (зокрема, інституту державного суверенітету) чи процесу передбачає проведення

скрупульозного дослідження соціокультурного контексту, у межах якого вони могли сформуватися, звертання до основних світоглядних і ментальних засад, які уможливили появу, формування та дієвість таких інститутів/процесів. На користь всебічного та глибокого опрацювання політико-правових інститутів/процесів слугує ознайомлення з культурологічними, історичними та філософськими працями.

Щодо модерної теорії державного суверенітету, основні елементи якої залишаються дієвими в сучасному конституційному та міжнародному праві, то вона сформувалася в межах нового типу світогляду, який був революційним

порівняно з попередніми, на тлі формування національного як явища та держав нового типу, під тиском досягнень наукової революції, поширення й доступності друкованого слова, прийняття принципу деїзму, особливої ролі в інтелектуальному житті тодішньої Європи філософських концепцій. На противагу своїм попередникам, які переймалися створенням методичних рекомендацій, повчань і правил для государів, мислителі періоду модерну прагнули розробити практичні проекти удосконалення соціального устрою на раціональних, математично вивірених засадах.

References

- [1] Asch, R.G. (2004). The ius foederis re-examined: the Peace of Westphalia and the constitution of the Holy Roman Empire. In *Peace Treaties and International Law in European History: From the Late Middle Ages to World War One* (pp. 319-337). R. Lesaffer (Ed.). New York: Cambridge University Press.
- [2] Barabash, Yu.H., Boryslavska, O.M., & Venher, V.M. (et al.). (2021). *Constitutional law*. M.I. Koziubra (Eds.). Kyiv: Vaite.
- [3] Bilozorov, Ye. (2022). The natural type of understanding of law as the basis of the activity theory of jurisprudence. *Comparative and analytical jurisprudence*, 2, 10-14. doi: 10.24144/2788-6018.2022.02.1.
- [4] Chaunu, P. (1966). *La Civilisation de l'Europe classique*. Paris, Arthaud.
- [5] Gay, P. (1996). *The Enlightenment: An Interpretation*. N.Y.: W.W. Norton.
- [6] Hayes, K. (1931). *Historical Evolution of Modern Nationalism*. New York.
- [7] Husiev, V.I. (2020). *Essays on the History of Philosophy of the New Times*. Kyiv: Nats. un-t "Kyievo-Mohylianska akademiia".
- [8] Koziubra, M. (2021). The doctrine of natural law: through historical ups and downs to recognition as the basis of the most important achievements of modern legal theory and practice. *Law of Ukraine*, 1, 12-42. doi: 10.33498/louu-2021-01-012.
- [9] Kononenko, Yu.S., & Dzholos, S.V. (2023). Absolutization of human rights as a threat to statehood and the well-being of society. Part I. General theoretical foundations of the concept of human rights: a critical view. *Bulletin of the Uzhhorod National University*, 76, 20-29. doi: 10.24144/2307-3322.2022.76.1.3.
- [10] Koch, S.V. (2022). From the periphery to the center: the ambivalence of the European border. *International and political studies*, 35, 39-54. doi: 10.18524/2707-5206.2022.35.263538.
- [11] Liashenko, V.M. (1999). *European law as a phenomenon of spiritual and practical development of the world* (Doctoral dissertation, Kyiv, Ukraine).
- [12] Münkler, H. (2018). *Die neuen Kriege. Zur Wiederkehr eines historischen Musters*. Stuttgart: Stiftung Bundespräsident-Theodor-Heuss-Haus.
- [13] Romanova, A. (2023). The legal doctrine of natural law in the regulation of social relations based on the rule of law. *Analytical and comparative jurisprudence*, 1, 632-635. doi: 10.24144/2788-6018.2023.01.110.
- [14] Schmitt, C. (1958). Verfassungsrechtliche Aufsätze aus den Jahren 1924–1954. *Materialien zu einer Verfassungslehre* (pp. 375-385). Berlin: Duncker & Humblot.
- [15] Schmitt, C. (2003). *The Nomos of the Earth in the International Law of Jus Publicum Europaeum*. Telos Press.
- [16] Shamrai, V. *The social project of modernity: principles of research*. Retrieved from <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28614/31-Shamray.pdf?sequence=1>.
- [17] Shumskiy, I.K. (2020). The Westphalian system as the origin of the new modern system of international relations. *Almanac of international law*, 23, 81-86. doi: 10.32841/ILA.2020.23.10.
- [18] Tsviaty, V. (2019). The European system of international relations and diplomatic practice during the Thirty Years' War (1618–16248): institutional and congruent discourses. *Scientific works of Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko*, 30, 39-49. doi: 10.32626/2309-2254.2020-30.39.
- [19] Zafirovsky, M. (2010). *The Enlightenment and Its Effects on Modern Society*. N.Y.: Springer.
- [20] Vovk, V. (2022). War as a utilitarian social practice. *Comparative and analytical jurisprudence*, 2, 318-321. doi: 10.24144/2788-6018.2022.02.59.

Список використаних джерел

- [1] Asch R. G. The ius foederis re-examined: the Peace of Westphalia and the constitution of the Holy Roman Empire. In *Peace Treaties and International Law in European History: From the Late Middle Ages to World War One*. R. Lesaffer (Ed.). New York : Cambridge University Press, 2004. P. 319–337.
- [2] Конституційне право : підручник / [Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер та ін. ; за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2021. 528 с.
- [3] Білозьоров Є. Природний тип розуміння права як підґрунтя діяльнісної теорії правознавства. *Порівняльно-аналітичне правознавство*. 2022. № 2. С. 10–14. doi: 10.24144/2788-6018.2022.02.1.
- [4] Chaunu P. La Civilisation de l'Europe classique. Paris, Arthaud, 1966. 705 p.
- [5] Gay P. The Enlightenment: An Interpretation : text. N.Y. : W.W. Norton, 1996. 744 p.
- [6] Hayes K. Historical Evolution of Modern Nationalism. New York, 1931. 327 p.
- [7] Гусев В. І. Нариси з історії філософії Нового часу. Київ : Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2020. 344 с.
- [8] Козюбра М. Доктрина природного права: через історичні злети й падіння до визнання основою найважливіших досягнень сучасної правової теорії та практики. *Право України*. 2021. № 1. С. 12–42. doi: 10.33498/loou-2021-01-012.
- [9] Кононенко Ю. С., Джолос С. В. Абсолютизація прав людини як загроза державності і добробуту суспільства. Частина І. Загальнотеоретичні засади концепції прав людини: критичний погляд. *Вісник Ужгородського національного університету*. 2023. № 76. С. 20–29. doi: 10.24144/2307-3322.2022.76.1.3.
- [10] Коч С. В. Від периферії до центру: амбівалентність європейського прикордоння. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2022. № 35. С. 39–54. doi: 10.18524/2707-5206.2022.35.263538.
- [11] Ляшенко В. М. Європейське право як феномен духовно-практичного освоєння світу : дис. ... канд. філос. наук : 12.00.12. Київ, 1999. 197 с.
- [12] Münkler H. Die neuen Kriege. Zur Wiederkehr eines historischen Musters. Stuttgart : Stiftung Bundespräsident-Theodor-Heuss-Haus, 2018. 63 p.
- [13] Романова А. Правова доктрина природного права у регулюванні суспільних відносин на основі верховенства права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 632–635. doi: 10.24144/2788-6018.2023.01.110.
- [14] Schmitt C. Verfassungsrechtliche Aufsätze aus den Jahren 1924–1954. *Materialien zu einer Verfassungslehre*. Berlin : Duncker & Humblot, 1958. P. 375–385.
- [15] Schmitt C. The Nomos of the Earth in the International Law of Jus Publicum Europaeum. Telos Press, 2003. 372 p.
- [16] Шамрай В. Соціальний проект модерну: засади дослідження. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28614/31-Shamray.pdf?sequence=1>.
- [17] Шумський І. К. Вестфальська система як виток новомодерної системи міжнародних відносин. *Альманах міжнародного права*. 2020. Вип. 23. С. 81–86. doi: 10.32841/ILA.2020.23.10.
- [18] Ціватий В. Європейська система міжнародних відносин і дипломатична практика в період тридцятилітньої війни (1618–1648 pp.): інституціональний та конгруентний дискурси. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2019. Т. 30. С. 39–49. doi: 10.32626/2309-2254.2020-30.39.
- [19] Zafirovsky M. The Enlightenment and Its Effects on Modern Society : text. N.Y. : Springer, 2010. 374 p.
- [20] Вовк В. Війна як утилітарна соціальна практика. *Порівняльно-аналітичне правознавство*. 2022. № 2. С. 318–321. doi: 10.24144/2788-6018.2022.02.59.

Constantly Dominant Social Ideas of the Modern Era and the Modern Constitutional Space

VOVK Viktoriia

Doctor of Law, Professor,

Professor of the Department of Theory and History of the State and Law of the Leonid

Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

Khmelnytskyi, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0588-2095>

Abstract. The article is devoted to the yet insufficiently researched issues of the impact of philosophical and legal ideas of the modern period on the formation and design of modern political, legal, and constitutional reality. It is proven that modern European legal culture and practice are largely determined by philosophical-legal concepts and natural-legal doctrine of the 17th-18th centuries, which in turn selectively absorbed the provisions of social ideas of the Middle Ages, Christian ideology, but at the same time had the character of a practical action guide and fixed the main worldview and mental guidelines of the society of that time. Philosophical and legal texts of thinkers of the modern era were written in a specific genre manner, which led to the transfer of their main provisions into political-legal, and legal documents. It was in such worldview and historical coordinates that the basic principles of territorial management in the state were formed through a clear delineation of the relationship between the center of management and the periphery. The text of the article analyzes the main socio-cultural and ideological prerequisites for the formation of such provisions of modern political and legal practice and constitutionalism as an independent national state, territorial and national sovereignty (using the example of the evolution of the phenomenon of sovereignty from the Middle Ages to modern times). Understanding the meaningful content of some institutions of constitutional and international law depends on clarifying the role and significance of the Westphalian peace treaties in the processes of creating the European system of law and order, the main principles of international security policy, etc. Attention is focused on the fact that the modern understanding of law is also derived from its interpretation in modern times (law as a contract, law as a sphere of secular human activity, law-making and law-making activity of the state, the state as a special subject of law).

Keywords: modern; law; constitution; constitutional space; safety law; state; sovereign state; international safety; law and order.